

A Hős

Gál László

S micek Lajos, így hívták a hőst, és mi, gyerekek, ezen sokáig csodálkoztunk, mert abban a meggyőződésben éltünk, hogy egy hőst Napóleonnak hívnak vagy legalábbis Potioreknek, aki tábornok volt és nagyon megverték Szerbiában. De ő mégis hős volt, a Smicek, ezt az egész utca tudta róla és még a rendőr is szalutált neki reggel, amikor a vegyeskereskedésbe indult, mert fűszeres volt a Smicek Lajos, nyolctól—tizenkettőig és délután kettőtől—hatig, csak azután volt hős, de még inkább vacsora után, amikor lementek a sarki kiskocsmába, a Smicek Lajos és a Smicek Lajosné, mert mindig együtt jártak és a Lajos szilvóriumot ivott, de a felesége csak kevertet, az sokkal édesebb.

Erre mi nagyon büszkék voltunk, hogy egy valóságos hős él a mi utcánkban és szilvóriumot iszik. Sok szilvóriumot ivott, egy hős jobban bírja az ilyen nehéz italokat, mint az egyszerű polgár, aki nem ontotta vérét a magyarságáért, egy hősnek az semmi, három kupica, négy vagy tizenöt. Mert mi tagadás, egy kicsit részeges volt a Smicek Lajos és a Smicek Lajosné is részeges volt egy kicsit, de ezen senki sem csodálkozott, mert nehéz egy életet végig élni azzal a tudattal, hogy mindenki rámnéz, mindenki engem csodál, mert én a véremet ontottam népemért, szép, piros véremet, mit tudnak ehhez ezek a gyáva kispolgárok?

És a Smiceknének is nagyon nehéz volt. Egy amolyan átlagpolgárnak csak odateszi az asszony a krumplipaprikást vagy a borjúbecsináltat, az átlagpolgár megeszi, megtörli a szájaszélét, lefekszik a díványra és horkol. Az egészen más, egy átlagpolgárnál és megintcsak más egy hősnél, az még a krumplipaprikást is másképpen eszi és különösen, amikor elmereng a gőzölgő piros burgonya felett, akkor szólni sem szabad hozzá, ki tudja, talán a saját piros vére jutott eszébe, amit a népéért hullajtott, mint a Zrinyi Miklós vagy a Hunyadi János, ők is elmerengtek a krumplipaprikás felett,

hogy ők csak hullajtják a piros vérüket, de a gyerekeknek az iskolákban majd felcsillan a szemük, amikor öröklük tanulnak és ki-ki közülük elhatározza majd, hogy belőle is hős lesz vagy futballista, mert a jó példa ragadós és az ember olyan szívesen lenne halhatatlan.

Mi csak néztük a Smicek Lajost. Sápadt arca volt a Lajos bácsinak és stuccolt bajusza és lúdtalpa is volt, ezt mindenki tudta az utcában, pedig alig látszott rajta és betét is volt a cipőjében. Az különben is csak egy előítélet, hogy a lúdtalpú ember nem lehet hős, egyideig még a császári és királyi vezérkar is ezt hitte az első világháború előtt és még póttartalékos is nehezen lehetett a lúdtalpúból. De fejlődik a világ, az ember egyre többet tud és a háború második évétől már igazi rokkant is lehetett a lúdtalpúból vagy idegsokkos, esetleg vak is, szóval hős. Mi is azt hittük, hogy így lett hős a Smicek Lajosból, de amikor megkérdeztük, csak legyintett, hogy az semmi, az ilyeneket csak elvitték, aztán — történt, ami történt —, de nem tudatosan csinálták, nem szándékosan, csak muszájból. Egy igazi hős kiáll a szírtetőre, Hunvad magas falán, vagy leugrik a várfokról, miközben magával rántja a gyűlölt ellenséget az irdatlan mélységbe. Így cselekszik egy tudatos hős, nem vár behívóra, meg hogy a manipuláns őrmester ki-ossza neki a bakancsot, a két váltás fehéreneműt és a kimenő ruhát. Ő ezt nem is csinálta, a Smicek Lajos, ő egy pékműhelyben dolgozott a háború alatt, mert ahhoz is értett, a kenyérsütéshez és mint nélkülözhetlent, felmentették a frontszolgálat alól. — Sajnos — mondta ilyenkor, ha szóba kerültek a világháborús dolgok a kiskocsmában —, sajnos, nekem nem szűrták ki a szememet, nem vágták le a lábamat, nekem kenyeret kellett sütnöm a hazáért, aminek a minősége — a kenyérnek ugyanis és nem a hazának — folyton romlott és a vége felé már több kukorica volt benne, mint búzaliszt, amire különben is rájártak a tiszturak és a tisztí feleségek. Nehéz volt, nagyon nehéz a háború, még mi is alig-alig jutottunk búzalisztához, pedig a pékműhelyben dolgoztunk és a nyomtató lónak nehéz a száját befogni. Amikor meg látta, hogy mennyire sajnálkozunk, hogy ilyen nehéz volt neki, csak legyintett, hogy azért megvoltak valahogy, csereberéltek a hentesekkel lisztet a húsert, meg a rakétárossal dohányneműt is csereberéltek, hát elmúlt az a négy esztendő, ott egye a fene az egészet!

Inkább csak az ötödik pohár után jött meg a mesélő kedve a Smicek Lajosnak, addig csak hallgatótt, ez így illik egy hőshöz, az igazi hős szótlanul issza a szilvóriumot, nem dicsekszik, ez nem volna méltó hozzá.

Mégis, nagy híre volt Smicek Lajosnak. Kis utca volt a mi utcánk, hát mindenki mindent tudott a másokról, nem lehetett titkot tartani, még azt is tudtuk, hogy a Barta Bálint minden szombat este megveri a feleségét, mert ő egy pontos, rendszerető ember volt, a Barta Bálint, a hét többi hat napján sohasem nyúlt az asszonyhoz, csakis szombaton, őt példaképp emlegették az asszonvok, hogy egy nagyon rendes ember, megbízható, nem amolyan ugri-futi. És azt is tudtuk, hogy mit főznek a harmadik szomszédnál, meg ha csak új harisny volt az asszonvon, mindjárt tudtuk, hogy az albérlő egy kellemes délutánt töltött az albérlőben, hát onnan a nagy flanc. Bizony, mivelénk a férfiak ritkán vásároltak új harisnyát az asszonvoknak, selyemharisnyát meg éppen soha, azok nem voltak olyan divatos idők, mint ez a mai és sokkal erkölcsösebbek. Amikor például a Mancsi, ő a házmester lánya volt, beiratkozott a színiskolába és nem sokkal később el is költözött a házmesterlakásból, hát az egész utca felháborodott, hogy ilvesmit nem tesz egy tisztességes lány a szüleivel, és milyen jól megy a szaihának, lám, főbérleti lakást kapott a barátiától meg egy gyöngvsort, ami biztosan nem valódi, de mégis gyöngysor. Hja, mondta a Smicek Lajosné is, manapság nem érdemes tisztességesnek lenni, persze, az egészen más, ha az embernek

hős az ura, egy hősné nem csalja meg az urát, bár arról a Jozefinről, a Napoleon feleségéről sok mindent pletykálnak, dehát már akkor is voltak szomszédasszonyok, biztosan egy szó sem igaz az egészről. Ő, a Smicekné, hát neki is lett volna alkalma, nem is egyszer, de olyankor mindig arra gondolt, hogy a Smicek Lajos a vérét hullajtotta a magyarságáért, hát egy részeges disznó, az igaz, meg a szerelmet sem kívánja úgy, mint a szilvóriumot, de azért ő, a Smicekné, mégis tudja, hogy mivel tartozik az elhullajtott vércsöppekért meg a tisztességért, hogy egy hős felesége lehet és kevertet iszik vele a kiskocsmában, esténként.

Csúnya, száraz asszony volt a Smicekné, hosszú, hegyes orra volt neki, mégis irigyelték az asszonyok, hogy egy hős ingét, zsebkendőjét, gatyáját moshatja, ha csak fűszerkereskedőség is a hős jelenleg, mert hálátlan a haza és nem becsüli meg az igazi érdemet.

Ezt az ő hősiességét úgy viselte a Smicek Lajos, mint más az ünnepelő ruháját, egy kicsit kényelmetlenül, feszélyezve. Látszott rajta néha, hogy szeretne egyszerű ember lenni, egy a tömegből, olyan mint akárki más, hogy ne meressék rá a szemüket az emberek, hogy ne suttozzák a háta mögött, nézd, itt megy a Smicek Lajos, aki a vérét hullatta, ilyen magyarok kellenének nekünk, ezer, tízezer ilyen magyar, akkor más volna a világ és szilvórium is több fogyna mindenestre. Mi sajnáltuk néha a Smicek Lajost, hogy neki mindig központnak kell lennie, mindig bölcseseket kell mondania, ő már szinte olyan volt, mint egy szobor közöttünk, s ha a fityókok nem következtek volna hosszú sorban, egymásután, hát valóságos szobor is lehetett volna belőle, mint például a Szavojai Jenő főhercegből, aki ugyancsak hős volt, de nem pálinkát ivott, hanem vörösbort.

Éveken át csak úgy egyszerűen tudomásul vettük, hogy a Smicek Lajos egy hős, anélkül, hogy közelebbit tudtunk volna arról, hogy mit is cselekedett értünk, illetve a népért, amelyért vérét hullatta. Ő, látszott rajta, nem szívesen beszélne róla, egy igazi hős nem tesz ilyesmit, rábízta a történelemre avagy az újságírókra, akik még inkább ki tudják színezni a dolgokat, nem olyan adatszerűen szárazak, mint a történelemtudósok. De nincsen olyan titok, amire előbb-utóbb fény ne derülne, a Jul'ska is a harmadik faluba utazott megszülni a gyereket — kisfiú volt, Jancsinak keresztelték az árvát — mégis mindenki megtudta csakhamar és a Feri egy másik városnegyedbe költözött.

Mi is vártunk türelemmel, meg bevallom, itattuk is a Smicek Lajost, hogy megszólaljon. Hát akkor elkezdte egyszer, egy kicsit dadogva, nehézkesen, de később belejött, a szemébe is visszaköltöztek a régi fények, a hangja is felmelegedett.

— Hát nem bánom — így kezdte —, hadd tudjátok meg és tanuljatok belőle, mert semmi az ember, ha csak magának él, ha nem érzi, hogy egy közösséghez tartozik, ha nem hajlandó vérét kiontani ezért a közösségért. Én mindig ilyen voltam, már kora gyermekkoromban is, egyszer például a főnököm rettenetesen felpofozott, hogy lopom a nyalókát, mert valóban hiányzott a dobozból. Én csak türtem, egy szóval sem árultam el, hogy a Misi is lopott a nyalókából, nemcsak én, mert már akkor is hajlandó voltam szenvedni másokért és különben is, mi hasznom lett volna abból, ha a Misit is felpofozza a göré? Utána tíz remek bélyeget kaptam a M'sitől, pedig húszat kértem, dehát hálátlanok az emberek, lám, most is csak egyszerű kereskedőségéd vagyok, pedig a véremet hullajtottam a magyarságoméért.

Ez meg úgy történt, hogy a háború után, hát nagyon egy nyavalyás viszonyok voltak azok, üres üzletek, munkanélküliség meg a feketézőket is egyre szigorúbban büntették, engem is csaknem lekaptak néhányszor,

alig tudtam eliszkolni az állomás környékéről, mert a vidéket jártuk állandóan, szalonáért, lisztért, egyebekért... no, én elhatároztam, hogy külföldre megyek, az mégis más, az a nyugati kultúra, például Olaszországban pescecánának hívják a feketézőket, az cápát jelent, a pescecane, ebből is látszik, hogy az olasz nyelv a legszebb nyelve a világnak. Nem akarlak untatni benneteket az utazásom körülményeivel, csak annyit, hogy Bécsben ültem néhány hetet csavargásért, dehát mit is csinálhat az ember egy idegen városban? Csavarog, persze, és jól kimereszti a szemét, hátha elejt valaki valamit az utcán vagy esetleg valami kilóg a zsebéből, hát ebből éltem. No, fizessetek egy pohárával, egészen száraz a torkom és valahogy mégiscsak megérkeztem Rómába, az egy nagyon nagy város és hetekig tudja az ember bámulni a templomokat, a papokat, meg a nőket, mert azok is nagyon szépek, a római nők, érdemes bámulni őket és ott nem úgy van, mint mifelénk, az olasz nők között akad mindenféle, olcsó meg még olcsóbb, meg drága is, azok a tisztességesek, a drágák. Hát ebből is éltem meg abból is, akkor még nem gondoltam rá, hogy hős lesz belőlem, ez úgy jön, mint a vilámcsapás, az emberbe egyszerre csak belehasogat, hogy ő magyar és akkor szétrúgná az egész mindenséget, hadd lássák a népek, hogy mifajta vagyunk, minket sem a golya költött.

Hová jár az ember külföldön, ahol a kocsmában sincs ismerőse, meg aztán, hát persze, hogy éheznek a nőkre, ez már így van, amikor az ember fiatal. Később jóllakik velük, de akkor csak húszéves voltam és megettem volna az egész világot.

Hát így kerültem egy amolyan nyilvános házba, ezt így mondják, ha az ember úri társaságban nem akarja azt a szót használni, hogy bordély vagy kupleráj, meg aztán ez úri ház volt, szalonja is volt meg külön portása, akinek fél lírát kellett adni, amit ők tíz szoldónak mondanak, de ugyanannyit ér. Ebben a házban aztán állandó vendég lettem, mert nagyon csinosak voltak a nők és el lehetett beszélgetni velük mindenről, csak egy feketekávéba került a beszélgetés, ők ezt eszpresszónak mondják és olcsó volt. Jártak oda mindenfélék, úriemberek is, volt egy kőműves pallér is köztük, hogy igazat szóljak, ő vezetett oda, mert én más híján a kőművesmesterséget is folytattam abban a Rómában, csak talicskáztam, az igaz, dehát kőműves a talicskás is, ő is segít házat építeni. No, a Tinát éppen ebben a házban ismertem meg, remek nő volt, fiatal, szőke, ami ott jobban feltűnik, mint minálunk, mert az olaszok általában feketék, ha ugyan nem szőkék éppen, mint a Tina is. Igaz, ami igaz, én ennek a Tinának köszönhetem, hogy hős lett belőlem és piros véretem hullattam a magyarságért, de rendeljetek megint egy szilvát, úgy elfogott az emlékezés, le kell öblíteni valahogy.

Szerettük egymást a Tinával. Nem mindjárt szerettük, ehhez idő kellett. Eleinte én is fizettem, mint akárki más, meg máshoz is jártam, mert volt ám ott választék, de azt hiszem, ezt már elmondtam. Akkor egyszeribe csak rájöttem a Tina ízére, hogy az más mint a többi, de erről nem illik beszélni, a magyar ember gavallér, ha nőről van szó, és a Tinától még zsebpénzt is kaptam később, mert mondtam neki, hogy hiszen jönnek én mindennap, de a tíz szoldó is sok néha, amit a portásnak kell adni, meg a feketét sem tudom kifizetni, a fene a tisztességes szegénységbe, ezek az olaszok jobban vigyáznak a zsebükre, mint a bécsiek. No, nevetett a Tina, meg tetszettem is neki és úgy volt, hogy ha pénzhez jutok, mert mindig volt és azóta is van sorsjegyem, hát kiveszem a házból és összeköltözünk. Neki az is tetszett, hogy én olyan hibásan beszélek olaszul, meg más is tetszett neki, erről sem beszélhetek bővebben, dehát húszéves voltam, el tudjátok képzelni.

No, a többi vendégek meg éppen nem örültek, hogy a szőke Tina szívesebben van velem, mint mással, meg zsebpénzt is nekem ad és nem a Giovanninak, ami Jánost jelent, és előttem ő volt a Tina stricije vagy, hogy ilyen csúf szót ne használjak, a selyemfiúja. Hát morogtak is, hogy ugyan mit eszik rajtam a Tina, ezt ők nem tudták megérteni és a Giovanni különösen dühös volt rám, mert ő szívből szerette a Tinát és most még csak pénzt sem kapott tőle, ez fájt neki.

Egyszer, amint a szalonban üldögéltünk és hát csak folyt a szó erről-arról, hogy milyen nehéz egy tisztességes szajhának, romlik a pénz, egyre többbe kerül a fehérnemű, a mosás meg a vizit és a pénzes palik is egyre ritkábbak, hiába, megérződik a gazdasági válság mindenütt, a szerelmi üzletekben is, a kuncsaftok térdig koptatják a lábukat, hogy valami privát nőt találjanak, pedig az sem olcsóbb, a privát.

Hát egyszer csak az is szóba került, hogy miért éppen belém esett a Tina, hogy ő egy hülye, a drága idejét és a drága pénzét egy ilyen külföldi csavargóra vesztegeti, még azt is mondták, hogy nincs benne hazafias érzés, szégyent hoz az olasz nőkre úgy általában.

Ezen aztán már a Tina is felháborodott, mert az volt benne, nemzeti érzés volt benne, ami igaz, az igaz.

— Én éppen azért szeretem ezt a Lajost — mondotta erélyesen, — mert majdnem úgy csókol, mintha olasz lenne!

Tudom most már, hogy ő ezt szívből mondta, hogy mentegetni akart a többiek előtt meg, hogy azt is lássák, hogy nem vagyok akárki, ha nem is vagyok olasz. Dehát abban a pillanatban én nem gondoltam erre, csak elfogott a gőg, meg az utálat a sok strici iránt, akik a Tinát irigyelték tőlem, hát odacsaptam az asztalra, de dühösen ám, még a szemem is forgott, azt mondták később, mert azért volt annyi tisztesség bennük, hogy meglátogattak a kórházban és még csomagot is hoztak, amikor az állomásra kísérték a carabinieri, ez meg olyan mint a csendőr nálunk, csak kakas-toll nélkül, de éppen úgy pofoznak.

— Egy frászt csókolok én úgy, mint ezek a nyámnyila digók — kiáltottam dühösen — én úgy csókolok, mint egy magyar csókol!

Hát azt láttátok volna, hogy összeröffenek, mert ez meg nemzeti önérzetükben sértette őket, hogy egy magyar jobban csókol, meg azt a szót sem szívlelték, hogy digó. Akkor már nem is tudom, hogy történt, ők is ütöttek, én is ütöttem, a nők sivalkodtak, meg ha jól emlékszem, ők is ütöttek. Valaki, máig is azt hiszem, hogy a Giovanni volt, kirántotta a kését...

Elhallgatott a Smicek Lajos, körülnézett. Mi kérdés nélkül rendeltük a következő szilvórumot, mert nagyon meghatott bennünket a történet, hogy ő így feláldozta magát a magyarságáért.

Egyszuszra hajtotta ki a pálinkáját, megtörölte a szájaszélét és csöndesen, szerényen csak ennyit mondott:

— A vérem hullt, de nem bántam. A magyarságomat nem engedem!

Ez a legszebb ezeknél az igazi hősöknél, a szerénység.